

5. ПОШУКИ ОБДАРОВАНОСТІ

Ольга Павлівна Кравчук,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0634-8492>

УДК 37.013.8

ЩОДЕННИКОВІ КАРАНТИННІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ДИДАКТИЧНІ РОЗДУМИ (продовження, початок у журналі № 2, 2020 р.)

Анотація.

Нестандартизовані дописи-роздуми з наведенням реальних фактів про еколого-економічний стан суспільства та питання екологічної та економічної безпеки людини. Стаття-звіт-роздум є продовженням попередньої публікації «Карантинні еколого-економічні дидактичні роздуми». У публікації пропонуються літературні джерела, у яких, на думку авторки, наявна цікава й іноді дискусійна інформація для формування змісту еколого-економічного спрямування навчання в умовах профільної школи та створення відповідної педагогічної технології реалізації його в закладах загальної середньої освіти. Вони можуть стати в нагоді вчителям на шляху самовдосконалення у фаховій майстерності та задоволення їхніх освітніх потреб. Уроком сьогодні авторка вважає висновок, що людину необхідно навчати відповідальності, колективній взаємодії та індивідуальній активності. Це має стати фундаментальним методологічним принципом побудови української дидактичної системи.

Ключові слова: карантин; профільна освіта; відповідальність; методологічний принцип; екологічна безпека; українська дидактична система; фахова майстерність учителя.

21 квітня 2020 р.

Вівторок. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

З Великоднем усіх вітаю!!! Виявляється, що карантин катастрофічно зменшив коло людей, хто був би радий привітатися по святковому. Але ж сьогодні це свято і факт можливості життя після смерті є як ніколи актуальні. На жаль святкового передзвону не лунало у Великдень, люди не могли (заради безпеки) зібратися на спільну молитву, а в тісному колі сім'ї відсутні традиції молитися (така молитва має надзвичайну силу – про це багато хто і не здогадується).

На вулиці зовсім не весняна погода. Сильний вітер і пахне снігом. Атмосферне повітря недружне та зникає натхнення. Однак з'явилася стійка обґрунтована не лише теоретичними знаннями, а й нинішніми погодними умовами, думка про те, що потрібно збудувати теплицю, а краще: зимовий сад + теплицю + парник, тобто створити будівлю, яка б функціонувала цілий рік, задовольняючи матеріальні та духовні потреби людини,

тобто виконувала такі функції: 1) забезпечення якісними різноманітними та корисними плодами; 2) рекреаційну та релаксійну; 3) дослідну; 4) просвітницьку.

Розуміння цінності за певних природних умов спеціальних сільськогосподарських конструкцій для забезпечення власних потреб – це питання екологічної та економічної безпеки людини.

Нещодавно куплені граблі виявилися з бракованого металу – середній «зуб» не тримається на своєму місці (як пластиліновий) і от-от виламається. Ніколи не розуміла – як можна виробляти і продавати такий непотріб?! Невже і насправді є люди, у яких відсутні сумніння, совість, гідність?!

І ще одна прикрість виявилася в моєму спілкуванні з помічниками щодо освоєння сільського побуту. Ми розмовляємо одними й тими ж словами, але розуміємо їх по-різному. Наші цінності та гарне ставлення одне до одного базується на різних фундаментах. Виявилось, що вони зовсім не схильні до застосування логічних методів аналізу

інформації. Це для мене майже трагедія. Як же з ними налагоджувати діалог?! Найголовніше найавторитетніше джерело інформації, якому вони стовідсотково довіряють і не піддають жодному аналізу (не те щоб критиці!) – це слово почуте з телевізора.

Мої духовні пошуки сприймаються цими людьми як небажана частина особистості, яку можна на всі лади критикувати: «Дуже погано, що Ви не дивитеся телевізор! По телевізору сказали, що Великодні служби стали причиною продовження карантину. Скупчення людей призводять до смертей!... і в цілому, це бізнес!»

Пишу... і болить душа... Як маленька дитина сподівалася, що станемо друзями... дуже симпатичні та цікаві, вони з іншої культури, яка, на жаль, досить категорична і негнучка щодо міжособистісних взаємин... Вони, як і більшість моїх колег – вчителів та вчених – вважають, що можуть знати краще за іншу людину її потреби й оптимальні шляхи задоволення... Прикро і сумно... Тепер я вже знаю, що прийдеться працювати над тим, щоб залишитися в добросусідських відносинах (у плані порядності), але на більше можна і не сподіватися. Для цього має статися диво – за одну ніч автоматизовані патерни поведінки, способи міркувань, система цінностей тощо світоглядні стовпи не змінюються. І навряд чи вони мене почують – я не з телевізора до них звертаюся... Вони не відмовляються зі мною спілкуватися і, скоріше за все, також сподівалися на справжні довготривалі ґрунтовні взаємини. От тобі й задачка. Життя покаже як складеться, а поки що питання залишається відкритим. З ким же спілкуватися? Щось не так у нашому культурному просторі.

На добраніч! Нехай ранок принесе свіже та розумне розв'язання проблем!

22 квітня 2020 р.

Середа. Христос воскрес! – Воістину воскрес! Мир усім нам!

Одним із критеріїв наявності живого змістовного особистісно ціннісного спілкування є якісний зворотний зв'язок між тими, хто вступає в комунікацію. Його механізми будь-яким чином за останні 30 років зруйнувалися до примітивізму. От і виходить, що за наявності інших умов – і за величезної потреби у спілкуванні (бо ми ж люди – соціальні істоти) – спілкування не відбувається. Сучасні технічні засоби зв'язку створюють ілюзію контактів (але контакт і спілкування – це різні слова), спотворюють дійсність, вводять людину в оману.

Починаю збирати матеріали для розділу про важливі екологічно безпечні та економічно доцільні сільськогосподарські споруди (необхідно подумати над узагальненою назвою; створити класифікацію базових необхідних споруд для повноцінного здорового життя).

Попри той факт, що я знаю, читала та відвідувала багато лекцій з природного землеробства, все ж вирішила досконало опрацювати класичні книги дослідників по новому – з метою наповненості змісту профільної освіти, змісту підвищення кваліфікації вчителів, які втілюватимуть еколого-економічні технології життя у навчанні учнів. Сподіваюся, що системне вивчення першоджерел дасть змогу створити відповідну виважену та результативно ціннісну педагогічну технологію для профільної школи.

– *Літературне джерело 1: Іванько А.А., Калининченко А.П., Шмат Н.А. Солнечный вегетарий. Киев : Анфас, 1996. 112 с. (на рос.)*

У цій праці окрім теорії та практики створення вегетаріїв і вирощування в них овочів і фруктів представлено історичну довідку з розвитку питання вегетаріїв. Наприкінці автори запевнюють читача: «*Сооружение, оснащенное предлагаемыми нами средствами автоматизации, охраны, энергообеспечения может окупить все затраты за 1–2 года. Конкуренции с вегетарием не выдержит ни одна агропромовская теплица. Именно солнечные вегетарии покроют крутые неудобья Украины, Молдовы, Северного Кавказа, других государств и регионов, успешно решая проблему удовлетворения потребности человека в здоровой витаминной пище круглый год*» (С. 107).

Вечір видався надзвичайно живописним. Для будь-якого художника краєвид з мастку, у якому я зараз перебуваю, міг би стати джерелом неповторних захоплюючих динамічних пейзажів під загальною назвою «Вечоріло...»! Був би фотоапарат під рукою – я б також заробила на краєвиді...

Я розмовляла з колегою з приводу регіональних, фахових та інших культурних відмінностей у нашому різнобарвному соціумі. Виявилось, що деякі феномени і раніше були виражені в сільських віддалених від столиці регіонах. Ми дійшли висновку, що умови карантину зараз загострюють проблеми спілкування в нашому досить інфантилізованому та психічно нестабільному суспільстві.

23 квітня 2020 р.

Четвер. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Прокинулася зі словами, які мені були просто написані уві сні: «*Тільки той, хто гарно господарює – має майбутнє*». Ця теза може скласти зміст колективного довготривалого дослідження учнів, що виберуть профільну освіту за еколого-економічним спрямуванням. На перший погляд, є три базові питання, що потребують дослідження як на філософському, так і на практичному дослідному рівнях, а саме: 1) Хто такий Господар? 2) Що означає «гарно господарювати»? За якими критеріями і показниками можна поміряти наскільки гарно чи негарно? 3) Чому майбутнє у тезі представлено як незаперечна цінність? Який

зміст майбутнього може надихати на гарне господарювання? Хто є проєктувальником і будівельником майбутнього? Наскільки бажане майбутнє залежить від колективної співпраці та індивідуального натхнення?

Означивши цю тезу на початку навчання в профільній школі ми створюємо дидактичні умови для поступового та психологічно комфортного занурення учнів в особистісні смисли життя (це вже більш глибинний смисл, що розкриватиметься в контексті набутих знань, власних відкриттів і досягнень у господарюванні, дослідженні себе і власних потреб та здібностей).

– **Літературне джерело 2:** *Вигоров Л.И. Сад лечебных культур. Свердловск : Средне-Уральское книж. изд-во, 1979. 176 с. (на рос.)*

У праці описано такі питання, як лікувальне садівництво, як вирощування здорових і корисних рослин, виведення нових сортів тощо.

Сьогодні вдень потепліло. Ввечері, коли вітер вщух, відчувалося справжнє тепло. Сонечко сіло – горизонт палає – знову холод вертається. Включила обігрівач. Гарний був день. Ще трохи попрацюю.

24 квітня 2020 р.

П'ятниця. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Усім добрим людям – доброго ранку! Збираюся висадити трохи картоплі (сусідка дала дрібненьку, але вже сильно пророщену, і просто в беззаперечному варіанті сказала: «Хоча б трохи картоплі посади!»). Мені ж незрозуміло як висаджувати в суху землю без води. Вчора підготувала грядку на цілинній ділянці з попелом (добриво все таки).

– **Літературне джерело 3:** *Никиточкина Т.Д., Шипиленко А.К. Лекарственные растения леса. Научно-популярное издание. Москва : Изобразительное искусство, 1991. 33 с. (на рос.)*

У праці описано лікувальні властивості різних рослин лісової місцевості, зокрема берези бородавчастої, дубу звичайного, липи дрібнолистої, вільхи сірої, горобини, сосни, черемхи, глоду криваво-червоного, ліщини, калини, малини, ялівцю, шипшини коричневої, брусниці, толокнянки, чорниці, валеріани лікарської, вероніки лікарської, материнки, звіробою, суниці лісової, золотої різки, костяниці, конвалії травневої, медуниці лікарської, папороті чоловічої, чистотілу великого тощо.

25 квітня 2020 р.

Субота. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Яке щастя, що я зараз у цьому Богом благословленому місці! І моя неміч відступає... Якщо б з людьми спільну мову знайти...

– **Літературне джерело 4:** *Пеппер Л. Одна десятая бесконечности. Священная мудрость Земли / перевод с англ. Москва : София, 2009. 352 с. (на рос.)*

26 квітня 2020 р.

Неділя. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Дощик прийшов на землю. Можливо мої експериментальні посадки промокнуть, приймуть природну силу життя і я побачу врожай ... Господи, на все воля твоя!!!

Сьогодні день пам'яті про Чорнобильську трагедію. Як на мене, пам'яті для таких жахливих історичних подій – це мало. Має бути день уроків! І перший з них – це прийняття згубності нашої колективної гордині щодо можливості взяти владу над світом життя – народними словами: «Бога за бороду взяти». І наскільки ж треба бути невігласами і виродками (вибачте за це слово – але кращого не підберу), щоб увірувати в те, що дипломи, влада та інші соціальні атрибути (маски-символи) спасають і захищають від дурості та безвідповідальності! І наскільки ж слабка в людини психіка, коли вона не має можливості протистояти зомбуванню, критично мислити і відмовляється брати відповідальність у випадку коли є сильніший, який дає розпорядження. Де ж інстинкт самозбереження? Він (мабуть) у ситуації невизначеності чи багатоваріантності загроз спрацьовує залежно від якості освіти. Що обирає психіка – посаду втратити, чи врятувати хоча б себе і рідних від вимирання???

Через 34 роки після трагедії можемо порахувати **наскільки екологічно безпечним та економічно доцільним стало прийняття рішення про будівництво Чорнобильської АЕС.** Але ж мають бути здорові голови, що грамотно оберуть критерії для подібного аналізу та вироку. На жаль, кожного року чуємо про цінність атомної енергетики. А про загублені ненароджені душі ніхто не говорить. Невігластво породжує зомбованість населення ідеями, що поширюються олігархатом, причому психічно хворими його представниками. Лише в повному невігластві і з гординою, що дорівнює величчю Бога, можна вважати, що нащадки і ти не залежні від втілення породжених тобою рішень.

Чи існує вихід з цієї прірви? – Так! Читаймо Псалом Давида № 1. Слухаємо обґрунтування його слів у лекції отця Олега Стеняєва (шукай на YouTube відео «Беседи на Псалми» (на рос.)). Зростаємо духовно і приймаємо Богу угодні рішення ... Тут значне поле для філософських дискусій. І нехай вони вирують, але не рішення зазомбованих невігласів (до яких і себе іноді можу віднести).

Слухала виступи отця Олега Стеняєва в Білорусі. Він вважає, що на праці «Апокаліпсис» необхідно вчитися працювати з сучасною молоддю людиною, яка вражена аморальністю та псевдокультурою, тобто з духовною глухотою.

Наше освітянське середовище сьогодні також перебуває в площині псевдофаховості, а отже, транслює псевдокультурні цінності. Наскільки

свідомо чи не свідомо – це інше питання. Ученому потрібно йти з місією фахового просвітництва, що надзвичайно складно здійснити. Тут прірва невіршених проблем, що не сформульовано у вигляді проблемних питань для загальної дискусії.

– *Літературне джерело 5: Памяти Николая Ивановича Пирогова. СПб : Слово, 1911. 105 с.*

Праця присвячена життю та педагогічним здобуткам Миколи Івановича Пирогова.

– *Літературне джерело 6: Економічна ефективність vs соціальна справедливість: пріоритети розвитку України на етапі подолання кризи : кол. монографія / НАН України. Київ, 2019. 350 с.*

Грунтовна праця, що присвячена, що охоплює такі розділи: 1 «Значення соціальної справедливості для розвитку людського потенціалу», 2 «Механізми подолання суперечностей між економічною ефективністю та соціальною справедливістю», 3 «Збалансованість економічної ефективності і соціальної справедливості в окремих секторах», 4 «Правове поле досягнення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю».

27 квітня 2020 р.

Понеділок. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Яка ж красива земля після дощу!!! Око і серце радіє. Відчувається внутрішня радість життя від першоджерела – від самої матінки землі.

Розпочався робочий тиждень. Усім натхнення та продуктивності у справах!

Холодний квітень цього року (хоча минулого року він був набагато сумніший і холодніший – все ж таки він холодний). У київських квартирах вже давно відключено централізоване опалення, а от в особистій хатині – можна дозволити приємне затишне тепло. Хоча... на все має бути певний запас знань і досвід, щоб не виявити в собі риси мавпи з окулярами.

У невеликих містах України в п'ятиповерхівках майже в усіх автономне опалення. Хто на що спромігся, у кого на що грошей і розуму стало... В одних газовий конвектор стоїть, а в інших – електричний тен, буржуйка чи навіть грубка. І все це одночасно на одному поверсі у декількох квартирах. Для мене стало відкриттям, що мешканці розуміють небезпеку, але нічого модернізувати, вивчати чи створювати екологічно безпечне житло не збираються. Навіть високоосвічені (за дипломами і посадами) стверджують: «Усі так живуть. Ну що ж, якщо щось станеться – винні не ми». Вони вважають, що налагодити безпечне життя має президент. Пишу так тому, що таких розмов і міркувань за останні роки вивчення української життєвої реальності наслухалася і їхня кількість вражає! Однак більше вражає, що хід розмови, як би я не хотіла повернути в інший (більш позитивний та

продуктивний) бік ніби хто вже прописав і люди з різних верств, сфер життя та суспільної відповідальності використовують однакові словосполучення, формують однакові висновки і, навіть, майже однаково дратуються, коли в мене вистачає нахабства настояти на своєму і примусити їх разом зі мною проаналізувати стан безпеки (а точніше – НЕБЕЗПЕКИ!!!). Вони народжують дітей і відправляють в інші світи жити, вважаючи що там хтось чужий краще про них подбає. А чому хтось чужий має дбати про їхніх нащадків?

День у роздумах і читанні швидко минув. У пошуках матеріалу про особливості вирощування редису натрапила у власній електронній бібліотеці на двотомне видання «Тисяча і один секрет Сходу». Надзвичайно захоплива монографія з багатющим культурно-історичним матеріалом. Тому вношу його до списку літературних джерел власного дослідження.

– *Літературне джерело 7: Алекперли Фарид Урхан оглы. Тисяча и один секрет Востока. Баку: Центр «Т», 2001. Том 1. 494 с. (на рос.).*

– *Літературне джерело 8: Алекперли Фарид Урхан оглы. Тисяча и один секрет Востока. Баку : Нурлан, 2008, Том 2. Изд. 2-е, исправ. и дополн. 426 с. (на рос.).*

– *Літературне джерело 9: Ломоносовские чтения – 2017. Секция экономических наук. Потенциал экономической науки для развития России: сборник тезисов выступлений. Москва : Экономический факультет МГУ имени М.В. Ломоносова, 2017. 758 с. (на рос.).*

– *Літературне джерело 10: Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна / наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Заповіт, 2018. 202 с.*

28 квітня 2020 р.

Вівторок. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Вночі працювала – зовсім неекологічний вчинок, але вдень – коли тебе оточують сонечко та жива природа, відчуваєш певний дискомфорт сидіти у приміщенні за комп'ютером. А вночі звикла працювати – у великому місті це єдиний час коли енергетично й інформаційно збуджене суспільство трохи вгамовується і мізки можуть без значних інформаційно-енергетичних перешкод майже в тиші зосередитися на дослідних питаннях. Як наслідок, вранці встати та почати активну діяльність сили не вистачило. Навесні такі гарні ранки!!! Про це необхідно окремо подумати. От тобі й питання культури організації наукової діяльності й екологічно безпечної поведінки щодо власного здоров'я...

Знову отримала подарунок у зв'язку з Пасхою. На цей раз десяток свіжих яєць. Дякую Господу за щедрість людей до мене! «Да не оскудеет рука дающего»!

– *Літературне джерело 11: Косянчук С.В. Феноменно радикалізований конструкт як особистісно-соціальна детермінанта реалізації педагогічних технологій // Освіта XXI століття: теорія, практика, перспективи : матеріали Першої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Київ, 18 квіт. 2019 р.). Київ : Фенікс, 2019. С. 83–86.*

29 квітня 2020 р.

Середа. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Гарний сонячний день, але надзвичайно сильний вітер – сіяти неможливо – мабуть за такої ситуації необхідно переходити на малу механізацію простих сільськогосподарських операцій.

Геомагнітно в населеному пункті мого нинішнього перебування надзвичайно рухливо. Компас «пляше». І ця геомагнітність спричинена як геологічною будовою території, так і зовнішніми чинниками (усім відома активність Сонця тощо). Тут, у сільському середовищі, люди намагаються не замислюватися над довготерміновими результатами власних дій – це, на їхню думку, зона відповідальності будь-кого іншого і владного. У сільському середовищі втрачена культура відповідальності за стан навколишнього середовища... Люди у своїй діяльності керуються переважно системою покарань і винагород. До духовності та якості життя це немає жодного стосунку. Сумно...

30 квітня 2020 р.

Четвер. Христос воскрес! – Воістину воскрес!

Ну от... вже і квітень минає ...

Активізувався рух вантажівок на дорозі республіканського значення. Як важко водіям їхати – така погана ця автотраса. І які ж багаті нововладці, що замість налагодження нормального сполучення між населеними пунктами, між виробництвом і користувачем – витрачаються мільйони гривень і доларів на рекламні та розважальні цілі, але не на покращення доріг (мабуть, вантажні машини і автотранспортні засоби бізнес-класу коштують не так дорого).

Останнім часом мені важко жити свідомо. Але я не навчена перекидати відповідальність на іншого: я – вчитель, я – людина, я – науковець. Можу тільки віддати Богу рішення власної долі – тому що саме він є Творцем і лише він вирішує долі.

Продовжую працювати над науковим завданням і вивчаю тезу про гарне господарювання. До речі, вивчаючи освітні потреби вчителів – у багатьох анкетах виявила, що колеги писали, що не зовсім розуміють як бути гарним господарем у власному житті. Тоді прийняла цей факт як один з освітніх запитів і відкрите визнання, що життя стало складнішим для вчителів, що забезпечити себе та родину необхідним їм складно і вони шукають нових ефективних орієнтирів та інструментів гарного господарювання. Зараз бачу інші

аспекти цього питання. Шкода, що розробляти ці аспекти самі колеги не готові – вони бажали б, щоб їх навчили вже готовому продукту і, знову таки, відповідність на будь-кому іншому.

Урок сьогодні: необхідно людину вчити відповідальності, колективній взаємодії та індивідуальній активності і не на будь-якому окремому предметі або виховному заході (безглуздий спадок радянських часів і чиновницького свавілля). Це положення має стати методологічним фундаментом побудови української дидактичної системи та всіх інституцій, що на неї працюватимуть.

Kravchuk Olha. Diary Quarantine Ecological and Economic Didactic Reflections.

Summary.

In complex epidemiological (universal quarantine) and dangerously uncertain socio-political conditions for the development of society and educational space of Ukraine (complicated by the war in the East of Ukraine) we are working on a planned research task related to technological support and implementation of specialized education in environmental and economic direction, and are forced to worry about the need for weekly reporting on the results of research activities.

Non-standardized letters-reflections with real facts about the ecological and economic state of society and issues of ecological and economic safety of man. The article is a continuation of the previous publication "Quarantine Ecological and Economic Didactic Reflections". It offers literary sources, which contain (according to the researcher) interesting and sometimes debatable information for the formation of the content of ecological and economic direction of education in the profile school and the creation of appropriate pedagogical technology for its implementation in general secondary education, as well as to be useful to teachers on the way of self-improvement in professional skills and satisfaction of their educational needs.

The author considers the conclusion of today's lesson that a person needs to be taught responsibility, collective interaction and individual activity. This should become a fundamental methodological principle of building a Ukrainian didactic system. But the author is sure that: 1) you need to thank God for that beautiful world in which people live on planet Earth, and take responsibility for the dangerous environmental situations that appear on the basis of ignorance, and correct them professionally; 2) you need to stop the war! Need to live, not dream of life!

Key words: quarantine; profile education; responsibility; methodological principle; ecological safety; Ukrainian didactic system; professional skill of a teacher.

Кравчук О.П. Дневниковые карантинные эколого-экономические дидактические раздумья (продолжение, начало в журнале № 2, 2020 г.).

Аннотация.

Нестандартизированные раздумья с указанием реальных фактов иллюстрирующих эколого-

економічного стану суспільства і питань екологічної і економічної безпеки людини. Стаття-отчет-раздум'я являється продовженням попередньої публікації «Карантинні еколого-економічні раздум'я». В статті пропонуються літературні джерела, в яких містяться цікаві і в деяких питаннях дискусійна інформація для формування змісту еколого-економічного напрямку навчання в умовах профільної школи і створення відповідної педаго-

гічної технології реалізації його в закладах загальної середньої освіти. Також представлена література може послужити вчителю в питанні самосовершенствования в педагогічному майстерстві і задоволенні його освітніх потребностей.

Ключевые слова: карантин; профільне навчання; відповідальність; методологічний принцип; екологічна безпека; українська дидактична система; професійне майстерство вчителя.

Стаття надійшла до редколегії 20 липня 2020 року

